

СТОРИНКИ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ «УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ЖУРНАЛУ»

УДК 94(477)

ПЕРШОПОЧАТКИ «УІЖ» ЗА ДОКУМЕНТАМИ ЦДАГО УКРАЇНИ

Наведені в публікації документи ЦК КПУ, які зберігаються у Центральному державному архіві громадських об'єднань України, висвітлюють передумови заснування та заходи вищого партійного керівництва УРСР щодо започаткування «Українського історичного журналу», особливості діяльності редколегії часопису наприкінці 1950-х рр.

Ключові слова: *«Український історичний журнал», ЦДАГО України, хрущовська «відлига», Інститут історії АН УРСР.*

Період хрущовської «відлиги» мав велике значення для всіх сфер духовного життя Української РСР. Відхід від сталінізму ознаменувався послабленням цензури, реабілітацією відомих письменників і митців, скасуванням низки партійних постанов 1940-х рр. у галузі культури, розширенням рамок для творчої та наукової діяльності, зростанням кількості нових наукових центрів, громадських організацій, творчих спілок.

Критика культу особи Й.Сталіна, яка прозвучала на XX з'їзді КПРС, органічно пов'язувалась українською інтелігенцією з подоланням тих негативних явищ, що десятиріччями визрівали в національній політиці, призводили до руйнування духовної інфраструктури української нації, викривлення історії, забуття традицій народу. Відкриті виступи українських інтелектуалів на захист рідної мови на тлі ускладнення міжнародної ситуації у зв'язку з подіями в Польщі та Угорщині восени 1956 р., спонукали ЦК КПУ звернути увагу на існуючі проблеми в національно-культурній сфері.

Пом'якшення в національній політиці, мовній сфері позначилося на урядових рішеннях про збільшення тиражу українських газет, зумовило появу низки періодичних видань українською мовою («Мистецтво», 1954 р.; «Фізіологічний журнал», 1955 р.; «Український фізичний журнал», 1956 р.; «Прапор», 1956 р.). Певне розширення меж творчої культурної та наукової діяльності відчували митці та вчені УРСР. Skorиставшись відносною демократизацією, гуманізацією політичного та громадського життя, керівництво Інституту історії АН УРСР, Інституту історії партії ЦК КПУ та Архівного управління МВС УРСР у липні 1956 р. звернулося до секретаря ЦК КПУ С.Червоненка з листом, в якому обґрунтовувалася необхідність створення

республіканського історичного часопису. Лише 1 лютого 1957 р. секретаріат ЦК КПУ ухвалив рішення про видання «Українського історичного журналу» – періодичністю 6 номерів на рік, обсягом 10 друкованих аркушів і тиражем 10 тис. примірників.

Нижче публікуються документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України, які розповідають про умови роботи редакції «Українського історичного журналу» під час підготовки перших номерів часопису, розкривають, як саме ідеологічна система управління пресою, стан поліграфічної галузі в УРСР, дефіцит паперу впливали на функціонування друкованого органу. Друкарські огріхи та помилки виправлено без застережень.

*Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
Інституту історії України НАНУ О.Г.Бажан*

№1

Довідка завідувача відділу науки й культури ЦК КПУ Ф.Овчаренка про необхідність видання «Українського історичного журналу»

15 січня 1957 р.

Довідка

про видання «Українського історичного журналу»

Академія наук УРСР, Інститут історії партії ЦК КП України – філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПКР та Архівне управління МВС УРСР внесли пропозицію про створення «Українського історичного журналу».

В нашій республіці до Великої Вітчизняної війни видавалось кілька історичних журналів – «Літопис революції», «Україна», «Архів Радянської України» та інші. Зараз в УРСР не видається жодного історичного журналу.

XX з'їзд КПКР поставив перед історичною наукою важливі завдання. Успішному виконанню цих завдань в великій мірі сприяло б створення на Україні історичного журналу. В науково-дослідних установах, вищих учбових закладах і школах республіки працює великий загін істориків, які розробляють важливі проблеми історії українського народу, історії партійних організацій України. Проте розробка цих проблем здійснюється розрізнено. Історичний журнал став би центром наукової думки, координував би діяльність істориків, надавав би їм дійову допомогу.

Відділ науки і культури ЦК КП України за погодженням з відділом пропаганди і агітації ЦК КПУ підтримує пропозицію про видання «Українського історичного журналу».

В журналі будуть друкуватися статті з історії Комуністичної партії України, історії Української РСР, з питань розвитку української радянської культури, історіографії, архівознавства, джерелознавства, теорії публікації

документальних матеріалів, про досвід роботи державних і партійних архівів.

Журнал доцільно видавати періодичністю 6 раз на рік, обсягом 10 друкованих аркушів, тиражем 10 тис. примірників.

Штат редакції журналу в кількості 4 чол. зобов'язується виділити Академія наук УРСР і Архівне управління МВС УРСР. При ціні одного номера журналу 6 крб. видання його буде дефіцитним на 18 тис. крб., який покриває видавництво Академії наук УРСР.

Проект постанови ЦК КП України по цьому питанню додається.

Зав. відділом науки і культури
ЦК КП України
15 січня 1957 року.

/Овчаренко/

*Центральний державний архів громадських об'єднань України. –
Ф.1. – Оп.8. – Спр.2459. – Арк.71–71. Оригінал*

№2

Постанова ЦК КПУ

«Про видання “Українського історичного журналу”»

1 лютого 1957 р.

Про видання «Українського історичного журналу»

(т. Поздняков, Червоненко, Підгорний)

Постанова ЦК КП України

Прийняти пропозицію Президії Академії наук УРСР, Інституту історії партії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПУ та Архівного управління МВС УРСР про видання з 1957 року наукового історичного журналу під назвою «Український історичний журнал», з періодичністю 6 номерів на рік. Обсягом 10 друкованих аркушів, тиражем 10 тис. примірників.

Встановити штат редакції «Українського історичного журналу» в кількості 4 штатних одиниць, згідно додатку, та ціну одного номера – 6 крб.

Видання «Українського історичного журналу» доручити видавництву Академії наук УРСР.

Прийняти до відома заяву Академії наук УРСР (т. Щербаня О.Н.) і Архівного управління МВС УРСР (т. Пількевича С.Д.) про їх згоду виділити штат редакції журналу, а також про погодження Академії наук УРСР покрити дотацію та виділити потрібну кількість паперу для видання журналу.

Просити ЦК КПУ затвердити.

Там само. – Арк.69. Оригінал

Додаток
До постанови ЦК КП України

Штатний розпис
редакції «Українського історичного журналу»

Назва посад	Кількість штатних одиниць	Оклад на місяць	Місячний фонд зарплати
Відповідальний редактор	1	1500	1500
Відповідальний секретар	1	1200	1200
Літературний редактор	1	1000	1000
Друкарка	1	450	450
Разом	4		4150

Там само. – Арк.70. Оригінал

№3
Список членів редакційної колегії
«Українського історичного журналу»,
надісланий у ЦК КПУ на затвердження

6 липня 1957 р.

№№	Прізвище і ініціали	Посада і місце роботи	Ким рекомендується
1.	Шевченко Ф.П.	Зав. відділом історії країн народної демократії Інституту історії АН УРСР, кандидат історичних наук	Відповідальний редактор
2.	Мултих Г.М.	Старший науковий співробітник Інституту історії партії ЦК КП України, кандидат історичних наук	Заст. відповідального редактора
3.	Калениченко П.М.	Мол. науковий співробітник відділу історії країн народної демократії Інституту історії АН УРСР, кандидат історичних наук	„-“
4.	Шевчук Г.М.	Мол. науковий співробітник відділу історії радянського суспільства Інституту історії АН УРСР, кандидат історичних наук	Відповідальний секретар
5.	Гуржій І.О.	Зав. відділом історії феодалізму Інституту історії АН УРСР, доктор історичних наук	Член редколегії
6.	Доній М.Р.	Заст. директора Інституту історії партії ЦК КП України, кандидат історичних наук	„-“
7.	Самофалов В.М.	Зав. кафедрою історії КПРС Вищої партійної школи при ЦК КП України, кандидат історичних наук	„-“
8.	Крип'якевич І.П.	Директор Інституту суспільних наук АН УРСР, доктор історичних наук, професор	„-“

Закінчення таблиці №3

9.	Лавров П.А.	Зав. кафедрою історії УРСР Київського держуніверситету, доктор історичних наук	Член редколегії
10.	Королівський С.М.	Зав. кафедрою історії СРСР Харківського держуніверситету, кандидат історичних наук	„-“
11.	Жебокрицький В.А.	Доцент кафедри нової і новітньої історії Київського держуніверситету, кандидат історичних наук	„-“
12.	Бутич І.Л.	Начальник науково-видавничого відділу Управління [державними архівами] МВС УРСР, кандидат історичних наук	„-“

Там само. – Спр.2487. – Арк.50–51. Оригінал

№4

**Постанова ЦК КПУ «Про завдання та склад редакційної колегії
“Українського історичного журналу”»**

12 липня 1957 р.

Про завдання та склад редакційної колегії
«Українського історичного журналу»
(тт. Поздняков, Червоненко, Підгорний)

Відповідно до постанови ЦК КПРС від 13 березня 1957 року «Про видання «Українського історичного журналу»», ЦК КП України постановляє:

1. Вважати основними завданнями журналу всебічне висвітлення історії українського народу, його героїчної боротьби за соціальне і національне визволення та створення Української радянської держави, за побудову соціалізму і комунізму в нашій країні.

Журнал повинен глибоко висвітлювати вирішальну роль народних мас в історії, боротьбу робітничого класу і його авангарду – Комуністичної партії за соціалістичні перетворення, видатну роль засновника і вождя партії і соціалістичної держави В.Леніна, всебічно розкривати історію і діяльність Комуністичної партії України, як невід'ємної складової частини КПРС. Особливу увагу необхідно приділяти висвітленню боротьби партії за єдність своїх рядів і чистоту марксистсько-ленінської теорії, за здійснення ленінських норм внутріпартійного життя, за зміцнення диктатури пролетаріату, за розширення зв'язків партії з народом.

В журналі необхідно висвітлювати питання союзу робітничого класу і селянства, пролетарського інтернаціоналізму і радянського патріотизму, дружби українського народу з братнім російським народом і всіма народами Радянського Союзу, історичні зв'язки України з народами зарубіжних країн, зокрема країн народної демократії, питання загальної історії, міжнародного робітничого руху та історії міжнародних відносин.

Журнал повинен узагальнювати досвід викладання історичних дисциплін у вузах, спеціальних середніх учбових закладах і школах; публікувати кращі

лекції, консультації, методичні розробки з основних питань історичної науки, важливі історичні документи; подавати широку інформацію про роботу наукових установ та кафедр історії вузів УРСР, інформувати читачів про розвиток історичної науки в братніх республіках та зарубіжних країнах; висвітлювати питання історіографії, джерелознавства та інших історичних дисциплін.

Завдання журналу – з войовничою партійністю і непримиренністю боротися за чистоту принципів марксизму-ленінізму в історичній науці, проти будь-яких проявів ворожої ідеології, зокрема українського буржуазного націоналізму, проти буржуазної історіографії, вульгаризації, схематизму та догматизму в історичній науці.

Журнал повинен боротися за тісний зв'язок історичної науки з практикою комуністичного будівництва.

2. Вважати «Український історичний журнал» органом Інституту історії Академії наук УРСР та Інституту історії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС.

3. Затвердити відповідальним редактором журналу т. Шевченка Ф.П., членами редколегії: тт. Бутича І.Л., Гуржія І.О., Донія М.Р., Жебокрицького В.А., Калениченка П.М. (заст. відповідального редактора), Королівського С.М., Крип'якевича І.П., Лаврова П.А., Мултиха Г.М. (заст. відповідального редактора), Самофалова В.М., Шевчука Г.М. (відповідальний секретар).

4. Зобов'язати редакцію «Українського історичного журналу» (т. Шевченка Ф.П.) розпочати видання журналу з серпня 1957 року.

Там само. – Спр.2446. – Арк.9-11. Оригінал

№5

**Лист дирекції Інституту історії партії ЦК КПУ,
Інституту історії АН УРСР і редакції «Українського історичного журналу»
секретареві ЦК КПУ С.Червоненкові з проханням доручити видання
часопису видавництву «Радянська Україна»**

14 жовтня 1957 р.

Секретарю Центрального Комітету КП України

тов. Червоненку С.В.

Центральний Комітет КП України поклав видання «Українського історичного журналу», який є органом Інституту історії партії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС та Інституту історії Академії наук Української УРСР, на видавництво Академії наук УРСР.

Однак у Москві журнали «Вопросы истории КПСС» (орган Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС) і «Вопросы истории» (орган Відділення історичних наук АН СРСР), які є ніби відповідниками «Українського

історичного журналу», виходять не у видавництві АН СРСР, а у видавництві «Правда», що є по суті видавництвом ЦК КПРС.

Що торкається видавництва Академії наук Української РСР, то воно, зважаючи на слабу і застарілу поліграфічну базу друкарні, не може забезпечити своєчасний, регулярний і в нормальні строки випуск «Українського історичного журналу».

Беручи до уваги ці обставини і бажаючи створити умови для своєчасного виходу журналу, що матиме певне значення для популярності журналу серед численних кадрів істориків і пропагандистів, дирекція Інституту історії партії ЦК КП України, дирекція Інституту історії АН УРСР і редакція «Українського історичного журналу» просять Вас покласти його видання на видавництво ЦК КП України «Радянська Україна».

Директор Інституту історії
партії ЦК КП України – філіалу Інституту
марксизму-ленінізму при ЦК КПРС

/І.Д.Назаренко/

Директор Інституту
історії АН УРСР

/О.К.Касименко/

Відповідальний редактор
«Українського історичного журналу»

/Ф.П.Шевченко/

Там само. – Оп.31. – Спр.678. – Арк.235–236. Оригінал

№6

**Лист дирекцій Інституту історії партії ЦК КПУ,
Інституту історії АН УРСР і редакції «Українського історичного журналу»
секретареві ЦК КПУ С.Червоненкові про поліпшення умов
роботи співробітників часопису**

26 грудня 1957 р.

Секретарю Центрального Комітету КП України

тов. Червоненку С.В.

Рішення ЦК КП України від 12 липня ц.р. про створення «Українського історичного журналу» – органу Інституту історії партії ЦК КП України та Інституту історії Академії наук УРСР було зустрінuto істориками і пропагандистами республіки з почуттям задоволення і схвалення. Про це свідчить, зокрема, той факт, що протягом перших місяців існування редакції журналу до неї вже надійшло близько 200 статей, повідомлень, оглядів літератури, рецензій і т.п.

Однак випуск журналу зустрів на своєму шляху, як показав перший досвід, дуже серйозні труднощі.

Редакційною колегією до цього часу підготовлено і передано у видавництво Академії наук УРСР три номери журналу (№ за липень – серпень, зданий 16 вересня, №2 за вересень – жовтень, зданий в кінці жовтня і №3 за листопад – грудень, зданий 9 грудня).

Підготовка до друку трьох згаданих журнальних номерів затяглась у зв'язку з тим, що статті, які надходять до журналу, вимагають значної редакційної доробки, чим повинні займатися насамперед завідуючі відділами редакції. Проте, існування таких завідуючих відділами за штатним розписом не передбачено. Як відомо, штатними працівниками редакції «Українського історичного журналу» є тільки 2 чоловіки (літредактор і редактор-організатор). В зв'язку з відсутністю необхідного штату редакції вся робота по редагуванню статей, а також значна технічна робота покладається на редактора журналу, його двох заступників, відповідального секретаря редакції і членів редколегії. Члени редколегії всі працюють в науково-дослідних установах чи навчальних закладах, де виконують повне навантаження, згідно існуючих положень.

Знайомство з статтями для журналу і їх редагування проводиться у післяробочі години або у вихідні дні і є додатковим навантаженням для них, а між тим ніякої матеріальної винагороди за цю роботу члени редколегії не одержують.

У редакціях московських журналів «Вопросы истории КПСС», «История СССР», «Новая и новейшая история», що мають такий же обсяг і періодичність, як і «Український історичний журнал», крім редакційної колегії працює значно більша кількість людей («Вопросы истории КПСС – 24 чоловіка, «История СССР», «Новая и новейшая история» – по 19 чоловік) і всі члени редколегії, відповідальний редактор, заступники і відповідальний секретар за роботу в редколегіях мають матеріальну винагороду. Слід також сказати, що на московські журнали покладено завдання висвітлювати питання лише якоїсь однієї галузі історичної науки, то «Український історичний журнал» мусить висвітлювати питання з історії КПСР і КП України, історії СРСР та історії УРСР, загальної історії, історії нового і найновішого часу, а також методики викладання історії. Все це значно ускладнює роботу в редколегії, а також збільшує відповідальність членів редколегії перед громадськістю.

З трьох номерів журналу, підготовлених редколегією з великими труднощами і зданих до видавництва до цього часу ні один не вийшов з друку. Першого номера журналу (липень – серпень), зданого до видавництва АН УРСР ще 16 вересня, редколегія мала лише гранки, а журнал і досі не вийшов і навіть невідомо, коли вийде. Другий номер журналу (вересень – жовтень), який є ювілейним номером, зданий в кінці жовтня, лежить у видавництві АН УРСР і теж невідомо, коли вийде з друку. Це становище пояснюється передусім слабкістю поліграфічної бази видавництва АН УРСР, на яке покладене видання журналу.

Велика затримка з виходом журналів в світ приводить до того, що деякі статті, критичні огляди історичних праць реакційних буржуазних істориків капіталістичних країн, а особливо критика українських буржуазно-

націоналістичних істориків та їх періодичних видань втрачають свою політичну актуальність.

Незважаючи на те, що з часу прийняття рішення ЦК КП України про «Український історичний журнал» минуло 6 місяців, досі не розв'язано питання про гонорар журналу. В підході до розв'язання цього питання намітилась тенденція для встановлення найменших гонорарних ставок (1200 крб. за друкований аркуш).

Беручи до уваги всі ці обставини і бажаючи створити нормальні умови для роботи редакції «Українського історичного журналу», що матиме серйозне значення для якості журналу і його популярності серед численних кадрів істориків і пропагандистів республіки, дирекція Інституту історії партії ЦК КП України, дирекція Інституту історії АН УРСР і редакція «Українського історичного журналу» просять Вас вирішити питання про:

1. Виділення для «Українського історичного журналу» 14 штатних одиниць (проект штатного розпису додається).

2. Встановлення гонорару на номер журналу у розмірі 45 тис. крб. (з розрахунку 3 тис. крб. за 1 друк. аркуш).

За планові роботи гонорар не сплачувати.

3. Покладення видання журналу на видавництво ЦК КП України «Радянська Україна».

До речі, журнали «Вопросы истории» – орган Відділення історичних наук АН СРСР і «Вопросы истории КПСС» – орган Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПКР, які є відповідниками «Українського історичного журналу», виходять не у видавництві АН СРСР, а у видавництві «Правда», яке є по суті видавництвом ЦК КПКР.

1. Встановлення відповідальному редактору, його двом заступникам і відповідальному секретарю оплати за роботу в редакції по півставки, а членам редколегії, які не є штатними працівниками редакції, щомісяця по 500 карбованців.

2. Прикріплення відповідального редактора, заступника редактора та відповідального редактора, заступника редактора та відповідального секретаря до лікарні ЛСУ*.

Директор Інституту історії
партії ЦК КП України – філіалу Інституту
марксизму-ленінізму при ЦК КПКР

/Л.Д.Назаренко/

Директор Інституту
історії АН УРСР

/О.К.Касименко/

Відповідальний редактор
«Українського історичного журналу»

/Ф.П.Шевченко/

Там само. – Спр. 679. – Арк. 61–64. Оригінал

* Лікувально-санаторне управління при Раді Міністрів УРСР.

Додаток №1

Проект штатів редакції
«Українського історичного журналу»

Найменування штатної одиниці	Кількість одиниць	Штатний оклад на місяць (карбованців)	Примітки
Відповідальний редактор	1	2500	
Заступники відповідального редактора	2	2200	Один заступник редактора з питань історії партії, другий з питань громадянської історії
Відповідальний секретар	1	2200	
Члени редколегії	8	500	
Заввідділами	4	1800	Заввідділом історії партії, заввідділом історії радянського суспільства, заввідділом історії капіталізму і феодалізму, заввідділом загальної історії
Редактор-організатор	1	980	
Літературний редактор	1	980	
Коректор	1	980	
Випусковий	1	880	
Друкарка	1	600	
Кур'єр	1	310	

Примітка: Для завідуючих відділами і керівного складу редакції передбачаються такі ставки в зв'язку з тим, що на цих посадах мають працювати науковці зі званням не менше кандидата історичних наук.

Там само. – Арк.65. Оригінал

№7

**Довідка завідуючого сектором відділу
науки й культури ЦК КПУ В.Цветкова, завідуючого сектором
відділу пропаганди та агітації ЦК КПУ Д.Гнатюка з приводу питань,
порушених у листі керівництва Інституту історії партії ЦК КПУ,
Інституту історії АН УРСР і редакції
«Українського історичного журналу»**

21 січня 1958 р.

Довідка

про лист т.т. Назаренка І.Д., Касименка О.К.,
Шевченка Ф.П.

В листі до ЦК КП України т.т. Назаренко, Касименко і Шевченко ставлять ряд питань про поліпшення умов роботи редакції «Українського історичного журналу».

1. Автори листа пропонують збільшити апарат редакції журналу з 3 до 14 штатних працівників та встановити оплату 8 членам редакційної колегії по 500 крб. на місяць.

Відділ науки і культури та відділ пропаганди і агітації ЦК КП України вважають, що з метою забезпечення високого ідейно-теоретичного рівня друкованих в журналі матеріалів і своєчасного його видання необхідно було б за рахунок штатних контингентів АН УРСР виділити додатково 5 штатних одиниць: відповідального секретаря редакції журналу, трьох завідуючих відділами (історії радянського суспільства, історії дорадянського суспільства і загальної історії) та кур'єра. Утримання відповідального редактора журналу та двох його заступників, як і раніше, проводити шляхом зменшення їм на 50% планового навантаження по основній роботі. Це питання повинна вирішити Президія АН УРСР.

Після цього апарат редакції журналу буде складатись з 7 штатних працівників (відповідальний секретар, три завідуючих відділами, літературний редактор, друкарка, кур'єр) і трьох нештатних працівників (відповідальний редактор та два його заступники). При відповідальному доборі кадрів він зможе повністю забезпечити потреби журналу і зменшити деяке перевантаження, яке зараз лежить на членах редколегії. Після цього не буде потреби у встановленні для них тієї додаткової оплати, про яку йде мова в листі.

З цими пропозиціями погодився і відповідальний редактор «Українського історичного журналу» т. Шевченко.

2. Автори листа вносять пропозицію встановити для кожного номера журналу гонорарний фонд в розмірі 5 тис. 15 крб., з розрахунку виплати по 3 тис. карб. за авторський аркуш, посилаючись при цьому на те, що в журналах «Вопросы истории», «Вопросы истории КПСС» та ін. гонорар становить по 3–4 тис. карб. за авторський аркуш.

Впровадження такої єдиної норми гонорару слід вважати неправильним, оскільки в журналі друкуються матеріали різної якості і різної наукової цінності. Тим більше, що існуюче законодавство передбачає виплату гонорару в розмірах: від 1200 до 3000 карб. за авторський аркуш. Застосування запропонованої т.т. Назаренком, Касименком і Шевченком системи, крім того, збільшило б збитки по виданню журналу (не рахуючи витрат на утримання апарату редакції журналу) з 142,2 тис. карб. до 277,9 тис. карб. на рік.

В той же час не можна погодитись з практикою, яку зараз здійснює видавництво АН УРСР, сплачуючи за друковані матеріали незалежно від їхньої якості мінімальні гонорари. Такий підхід до справи негативно відбивається на якості журналу і може в значній мірі позбавити його кваліфікованої автури.

Відділ науки і культури та відділ пропаганди і агітації вважають правильним здійснювати виплату гонорарів в суворій відповідальності з встановленим Радою Міністрів СРСР порядком, а для скорочення збитків вжити заходів до повного освоєння встановленого тиражу журналу, який зараз освоєний лише на 30%. Навіть значна кількість наукових працівників Інституту історії АН УРСР не передплачує журналу, а в Інституті історії партії ЦК КП України, органом якого також є «Український історичний журнал», його передплачують лише 12 чоловік.

3. З метою підвищення якості поліграфічного виконання журналу і забезпечення його своєчасного виходу доцільно доручити друкування журналу друкарні видавництва «Радянська Україна» за замовленнями видавництва АН УРСР на договірних началах.

4. Слід було б також підтримати пропозицію про прикріплення відповідального редактора, двох його заступників і відповідального секретаря на обслуговування поліклінікою 4-го управління Міністерства охорони здоров'я УРСР.

Зав. сектором відділу науки
і культури ЦК КП України

/Цветков/

Зав. сектором відділу пропаганди
і агітації ЦК КП України

/Гнатюк/

Там само. – Арк.57–59. Оригінал

№8

**Колективний лист директорів науково-дослідних установ АН УРСР
секретареві ЦК КПУ А.Скабі про встановлення належного рівня зарплати
штатним працівникам редакцій інститутських журналів**

27 вересня 1960 р.

Секретареві ЦК КП України
тов. Скабі А.Д.

Вельмишановний Андрію Даниловичу!

Дозволимо собі звернутися до Вас у питанні про зарплату штатних працівників редакцій інститутських журналів Академії наук УРСР, зокрема відповідальних секретарів редакцій цих журналів.

За штатним розписом працівник, який займає посаду звільненого відповідального секретаря** журналів «Автоматическая сварка», «Український історичний журнал», «Радянське літературознавство», «Народна творчість та етнографія» одержує зарплату, однакову із зарплатою інших редакційних працівників – 980 крб. Проте, як відомо, обсяг його роботи і відповідальність незрівнянно більші. Слід мати на увазі ще й ту обставину, що в усіх наших журналах посади відповідальних редакторів та їх заступників є позаштатними і, отже, на плечі відповідальних секретарів лягає по суті вся відповідальність за щоденну поточну роботу редакційних апаратів та підготовку номерів до друку.

Тепер, коли обличчя згаданих журналів цілком визначилося, коли всі вони одержали визнання радянської громадськості, годі доводити потребу мати в редакційних штатах висококваліфікованих працівників. Але це можливо лише за умови їх матеріальної зацікавленості.

Слід підкреслити, що в усіх друкованих органах (газетах і журналах) зарплата відповідального секретаря значно перевищує зарплату завідуючих відділами. Це особливо помітно, коли звернутися до споріднених наукових журналів. Так, у «Вопросах истории» ставка відповідального секретаря дорівнює 2500 крб.; у «Вопросах литературы» – 2000 крб.; «Советской этнографии» – 2500 крб.

Теж саме на Україні. Ставка відповідального секретаря журналу «Комуніст України» становить 2000 крб.

У нещодавньому створеному журналі нашої системи «Економіка Радянської України» ставка відповідального секретаря становить 2000 крб.

Виходячи з усього цього, просимо Вас, шановний Андрію Даниловичу, сприяти нам у розв'язанні даного наболілого в нашій роботі питання – встановлення відповідальним секретарям наших журналів зарплати в межах 1600–2000 крб. в залежності від категорії інституту, який видає журнал, значимості журналу, його обсягу та тиражу.

** Так у документі.

Слід відзначити, що приблизно такий розмір заробітної плати планувався раніше для секретарів редакцій видавничою радою АН УРСР.

Директор Інституту електрозварювання
АН УРСР, відповідальний редактор журналу
«Автоматическая сварка», академік АН УРСР

Б.Є.Патон

Директор Інституту мистецтвознавства,
фольклору та етнографії АН УРСР,
головний редактор журналу
«Народна творчість та етнографія», академік

М.Т.Рильський

Директор Інституту літератури,
ім. Т.Г.Шевченка АН УРСР, відповідальний редактор
журналу «Радянське літературознавство»,
академік

О.І.Білецький

Директор Інститут історії АН УРСР,
доктор історичних наук

О.К.Касименко

Там само. – Спр.1457. – Арк.365–366. Оригінал

№9

Лист керівництва Інституту історії партії ЦК КПУ, Інституту історії АН УРСР та відповідального редактора «Українського історичного журналу» секретареві ЦК КПУ А.Скабі про збільшення штатів редакції, обсягу й періодичності часопису

4 листопада 1961 р.

Секретарю ЦК КП України

тов. А.Д.Скабі

За рішенням ЦК КПРС та ЦК КП України в 1957 році було створено двомісячний «Український історичний журнал», що є органом Інституту історії Академії наук УРСР та Інституту історії партії ЦК КП України – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС.

Журнал – єдиний в республіці друкований історичний орган. Профіль його дуже широкий. Основним завданням журналу є друкування наукових досліджень з історії українського народу, його героїчної боротьби за соціальне і національне визволення та створення Української Радянської держави, за побудову соціалізму та комунізму в нашій країні, історії і діяльності Комуністичної партії України – складної і невідомої частини КПРС, публікація матеріалів з питань пролетарського інтернаціоналізму і радянського патріотизму, дружби українського народу з братнім російським

народом, з усіма народами Радянського Союзу, про історичні зв'язки України з зарубіжними країнами, зокрема країнами народної демократії, про міжнародний робітничий рух, публікація методичних матеріалів на допомогу викладачам історії у вищих і середніх школах.

Журнал почав виходити з другої половини 1957 р. і до кінця 1960 р. вийшов з друку 21 номер. За цей час в журналі опубліковано 614 матеріалів 706 авторів – істориків Києва, Харкова, Львова, Одеси, Ужгорода, Чернівців, Дніпропетровська. Це свідчить про те, що журнал став загально-республіканським органом. В журналі вміщувались також матеріали авторів з Москви, Ленінграда, Мінська, Риги, Єревана, Уфи, П'ятигорська, Ясної Поляни. Опубліковано ряд матеріалів, які поступили з Варшави, Праги, Бухареста, Берліна, Софії і Торонто.

В журналі постійно вміщуються статті, повідомлення, огляди джерел та літератури, критико-бібліографічні матеріали, хроніка, методичні розробки на допомогу викладачам історії. Не регулярно публікуються спогади, документи і матеріали, праці з допоміжних історичних дисциплін і краєзнавства, обмін досвідом, огляди історичних журналів, історіографічні праці і т.д. Вміщення тих чи інших розділів і матеріалів залежить не стільки від наявності матеріалів, скільки від розміру журналу.

Опублікований у журналі матеріал (без рецензій і хроніки) за 1957–1960 рр. за періодами і проблематикою розподіляється так: по історії феодалізму і капіталізму – 78 матеріалів; по радянському періоду – 176 матеріалів, що становить 69% всіх матеріалів. З історії Комуністичної партії за цей час опубліковано 60 статей, повідомлень, оглядів і публікацій документів. У журналі вміщувались матеріали про історичні зв'язки і дружбу українського народу з російським та іншими народами, з питань історіографії, джерелознавства. Опубліковано 32 методичних статті на допомогу викладачам історії. Вміщено ряд матеріалів, спрямованих проти буржуазної ідеології і фальсифікації історії українськими буржуазними націоналістами.

«Український історичний журнал» одержав позитивну оцінку радянської громадськості та в країнах народної демократії. Про це свідчать оцінки, які дали радянська преса («Вопросы истории», «Радянська Україна» та інші), преса країн народної демократії («Квартальник історични» – Польща і т.д.). Позитивну оцінку одержав журнал на читацьких конференціях у Харкові, Одесі, Дніпропетровську. На читацьких конференціях та різних нарадах було зроблено багато важливих критичних зауважень і побажань, спрямованих на піднесення наукового рівня і політичної заостреності журналу, відзначалась необхідність збільшити кількість теоретичних, узагальнюючих статей з найважливіших проблем історичної науки, розширити тематику статей, більш широко висвітлювати питання методики викладання історії у вузах і середніх школах.

Вихід «Українського історичного журналу» з великим роздратуванням зустріла за кордоном буржуазна реакційна, зокрема українсько-націоналістична, преса.

На шляху видання журналу, підвищення його науково-теоретичного рівня, поліпшення зв'язків з авторами і задоволення запитів читачів є багато

перешкод. Склалось таке становище, коли постало питання або поставити журнал на міцний ґрунт, або припинити видання.

1. «Український історичний журнал» не має достатнього штату працівників, який забезпечив би планомірну підготовку чергових номерів, роботу з автором і т.д. Відповідальний редактор і два його заступники є позаштатними працівниками і працюють в порядку громадського навантаження. Члени редколегії не оплачуються і виконують свої обов'язки як громадське доручення. Більшість їх перевантажена іншими дорученнями і не може приділити достатньої уваги роботі в журналі. 7 працівників редакції, виділені для роботи в журналі із штатів двох інститутів, не забезпечують наявного обсягу роботи в журналі.

Тим часом в аналогічних журналах, які мають такий же обсяг і періодичність, зовсім інше становище із штатами працівників: «Вопросы истории КПСС» – 24 чол., «История СССР» и «Новая и новейшая история» – по 17 чол., журнал «Комуніст України», що має обсяг 8 арк. і виходить щомісяця – 21 чол.

2. «Український історичний журнал» сплачує своїм авторам дуже низький гонорар. Президія Академії наук УРСР, на видавництво якої покладено випуск журналу, встановила, що підлягає оплаті лише одна третина статей у кожному номері журналу. Всього на номер виділено 11,7 тис. крб. гонорару, тобто в середньому за один друкований аркуш журнал сплачує авторам 660 крб. Варто нагадати, що в «Вопросах истории КПСС» один аркуш авторського тексту оплачується гонораром в сумі 5000 крб., в «Вопросах истории» – 4000 крб., в «Истории СССР» и «Новой и новейшей истории» – по 3000 крб. і «Комуніст України» – 3000 крб.

Надзвичайно низький гонорар негативно впливає на роботу журналу. В портфелі редакції немає статей теоретичного і узагальнюючого характеру з найважливіших проблем історії КПРС, історії України, з питань методики викладання історії. Журнал повинен також своєчасно викривати і розвінчувати націоналістичну і взагалі реакційну писанину в галузі історії, велика кількість якої останнім часом з'являється за кордоном. Редакція не має змоги замовляти такі статті досвідченим авторам, бо написання їх вимагає багато часу і не зв'язана з плановою роботою тих чи інших науковців. Більше того, бувають випадки, коли окремі автори забирають з нашого журналу свої статті і шлють їх до інших журналів, де встановлено гонорари.

3. Матеріально-технічна база видавництва АН УРСР, на яке покладено видання журналу, дуже слаба, внаслідок чого журнал знаходиться у виробництві 3,5 місяця. Це приводить до того, що деякі матеріали втрачають свою наукову і політичну актуальність.

4. Журнал майже зовсім не приймається «Союздруком» до роздрібного продажу. Це пояснюється в значній мірі недостатньою увагою громадських організацій і органів «Союздруку» до справи розповсюдження журналу. Внаслідок незначного тиражу журналу він не окупає себе і дає збитки в сумі понад 70 тис. крб. на рік, які повинні сплачувати два інститути з асигнувань, виділених на наукову роботу.

5. Журнал має незначний обсяг і малу періодичність, внаслідок чого він не забезпечує систематичного висвітлення того кола питань, які на нього

покладено, не може своєчасно реагувати на актуальні питання, що висувуються життям, не має змоги задовольнити запитів авторів. Портфель журналу надто перевантажений і невпинно поповнюється. Багато матеріалів лежить без руху з 1957 р. і 1958 р. без реальної перспективи бути надрукованими в найближчий час.

З метою створення нормальних умов для «Українського історичного журналу» дирекція Інституту історії партії ЦК КП України, дирекція Інституту історії АН УРСР і редакція журналу просять ЦК КП України вирішити такі питання:

1. Розв'язати питання про штати «Українського історичного журналу», прирівняти їх до штатів журналів, які мають аналогічний обсяг і періодичність.

2. Розв'язати питання про гонорар у відповідності з існуючими гонорарами для аналогічних видань.

3. Розглянути питання про поліпшення видавничої бази журналу з тим, щоб значно скоротити час перебування його у виробництві.

4. Дати необхідні вказівки партійним органам, громадським організаціям і «Союздрукові» про посилення уваги до розповсюдження журналу як шляхом розширення кола передплатників, так і шляхом збільшення роздрібного продажу через «Союздрук».

5. Вирішити питання про збільшення обсягу і періодичності журналу.

6. Поновити склад редколегії, поповнивши її кваліфікованими істориками, не завантаженими на іншій роботі.

Директор Інституту історії
партії ЦК КП України – філіалу Інституту
марксизму-ленінізму при ЦК КПКР

/Л.Назаренко/

Директор Інституту
історії АН УРСР

/О.Касименко/

Відповідальний редактор
«Українського історичного журналу»

/Ф.Шевченко/

Там само. – Спр.1458. – Арк.98–103. Оригінал

The documents of the Central Committee of the CPU (kept in the Central State Archive of Public Organizations of Ukraine) contained in the publication, highlights the prerequisites of the establishment and activities of the higher party leadership of the Ukrainian SSR about the “Ukrainian Historical Journal” foundation, features of the activity of journal editorial board in the late 1950s.

Keywords: “Ukrainian Historical Journal”, Central State Archive of Public Organizations of Ukraine, Khrushchev’s Thaw, Institute of History of Academy of Sciences of USSR.

